

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВИХОВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ УМІНЬ КУРСАНТІВ

У статті розкрито суть організаторських умінь курсантів. Проаналізовано стан дослідження проблеми виховання організаторських умінь майбутніх офіцерів у науковій літературі. Описано перебіг педагогічного експерименту, спрямованого на виховання організаторських умінь у курсантів вищого військового навчального закладу.

Ключові слова: *організаторські вміння, курсанти, педагогічний експеримент, вищий військовий навчальний заклад, виховання.*

В статтє раскрыта сущность организаторских умений курсантов. Проанализировано состояние исследованности проблемы воспитания организаторских умений в научной литературе. Описан ход проведения педагогического эксперимента, направленного на воспитание организаторских умений у курсантов высшего военного учебного заведения.

Ключевые слова: *организаторские умения, курсанты, педагогический эксперимент, высшее военное учебное заведение, воспитание.*

The essence of organizational skills of cadets has been revealed in the article. Consisting of scientific research of the problem of forming future officers' organizational skills is analyzed of scientific literature. The condition Motion of realization of pedagogical experiment is described on education of organizational abilities of students of higher military educational establishment.

Key words: *organizational abilities, cadets, pedagogical experiment, higher military educational establishment, upbringing.*

Постановка проблеми. Під впливом глобальних перетворень у всіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства відбуваються активні зміни у професійній підготовці курсантів вищих військових навчальних закладів. Зокрема, продовжується процес подальшої демократизації військово-соціального укладу системи Збройних Сил України, який зумовлює посилення вимог до рівня сформованості професійно-особистісних якостей військових, їх готовності до виконання своїх фахових обов'язків у новій соціальній ситуації. У зв'язку з цим підвищується значущість вирішення завдання щодо цілеспрямованого виховання в майбутніх офіцерів організаторських умінь.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових праць дозволяє дійти висновку про те, що певні аспекти означеної проблеми були досліджені науковцями в межах вивчення суміжних питань. Так,

загальнотеоретичні основи здійснення організаторської діяльності висвітлено у працях П. Керженцева, В. Озіра, Л. Уманського та ін. Шляхи розвитку організаторських здібностей особистості визначено в наукових доробках Ф. Гоноболіна, В. Мясичева, Р. Шакурова. Специфіку формування професійно-організаторських умінь у майбутніх військових різних спеціальностей схарактеризовано в публікаціях таких авторів, як А. Балендр, О. Барабаншиков, Ю. Дем'янюк, М. Лямзін, В. Чистоусов та ін. Однак аналіз реального стану процесу виховання у вищих військових освітніх закладах та його результатів, які не відповідають сьогоднішнім очікуванням з боку суспільства, свідчить про необхідність продовження проведення наукових досліджень з метою підвищення ефективності процесу виховання організаторських умінь курсантів.

Мета статті – визначити стан проблеми виховання організаторських умінь курсантів у науковій літературі та результати перевірки ефективності визначених умов виховання організаторських умінь майбутніх офіцерів у процесі експериментальної роботи.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження організаторські вміння курсанта – це засвоєні ним способи дій, які забезпечують здатність успішно здійснювати організаторську діяльність. Про сформованість цих умінь у майбутнього офіцера свідчить його здатність успішно реалізовувати організаторську діяльність різних видів, пов'язаних з виконанням його персональних професійних обов'язків, взаємодією зі своїми безпосередніми командирами та підлеглими, а також із підтриманням необхідних ділових контактів із представниками інших військових підрозділів [4].

На основі аналізу наукових праць фахівців з військової справи (М. Ачкасов, М. Вахонін, О. Єфремов, В. Майоров, І. Шуманський, В. Ягупов [2; 3] та ін.) можна дійти висновку, що ефективність процесу виховання організаторських умінь у майбутніх військовослужбовців підвищується за таких умов: 1) впровадження у практику вищого військового навчального закладу системи виховних заходів, які сприяють закріпленню цих умінь; 2) забезпечення розбудови взаємодії між учасниками виховного процесу у військовому вищому навчальному закладі на суб'єкт-суб'єктній основі; 3) набуття ними досвіду емпатійного ставлення до людей, коли здатність до співпереживання та співучасті стає рисою особистості.

Зокрема, під час реалізації першої умови було враховано ідеї І. Якуніної про те, що організаційні вміння в будь-якій сфері діяльності розглядаються з позицій управлінського циклу, під яким ро-

зуміють послідовність пов'язаних між собою операцій: планування, організації, контролю, регулювання й аналізу [5]. З огляду на це організаторська діяльність курсантів вимагає не тільки здатності мобілізувати інших людей на виконання певної діяльності, але й забезпечення інших її ланок. Отже, призначений командирами організатор повинен бути здатним реалізувати таке: 1) чітко сформулювати поставлені перед групою його підлеглих завдання та визначити шляхи їх вирішення; 2) скласти попередній план дій, в якому висвітлити результати розподілу наявного обсягу роботи між усіма учасниками діяльності та призначення відповідальних за кожний її сегмент; 3) у процесі виконання складеного плану забезпечити чітку координацію дій усіх членів групи, за необхідністю стимулюючи їх активність правильно підібраними словами і власним прикладом та надихаючи на ретельне виконання справи; 4) здійснювати систематичний контроль та аналіз проміжних результатів діяльності, за необхідністю вносити в її перебіг необхідні зміни; 5) проаналізувати кінцеві результати виконаної роботи та сформулювати адекватні висновки, які будуть ураховуватися в подальшій взаємодії з людьми.

Зокрема, для набуття та відпрацювання курсантами необхідних організаторських умінь їх залучали до участі в різних виховних заходах: проведенні профорієнтаційної роботи в підшефних загальноосвітніх школах, ліцеях, професійно-технічних училищах, вищих навчальних закладах з метою пропаганди служби у внутрішніх військах; організації дня відкритих дверей з відвідуванням музею Академії внутрішніх військ МВС України; підготовці щоденного випуску радіогазет під час проживання в літньому таборі для підтримання бойового духу курсантів; організації та участі в запланованих оглядах-конкурсах (народознавчих світлиць, колективів художньої самодіяльності тощо); проведенні спортивно-масових заходів; роботі щодо попередження нестатутних взаємовідносин між майбутніми військовослужбовцями.

Для реалізації другої із зазначених умов – забезпечення розбудови взаємодії між учасниками виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі на суб'єкт-суб'єктній основі – командирами проводилася спеціальна виховна робота з курсантами, що орієнтувала їх на засвоєння норм етикету, оволодіння знаннями про способи попередження та вирішення конфліктних ситуацій у процесі ділової взаємодії, а також допомагала створенню сприятливого психологічного клімату в курсантському колективі, що було необхідною передумовою не лише для ефективного професійно-особистіс-

ного розвитку кожної особистості, але й для відпрацювання нею організаторських умінь.

Під час проведення педагогічного експерименту значна увага приділялася також упровадженню третьої із зазначених умов – забезпеченню набуття курсантами досвіду емпатійного ставлення до людей. Важливість реалізації цієї умови пояснюється тим, що під час виконання бойових завдань командир будь-якого рангу має добре розуміти кожного свого підлеглого, вміти прогнозувати його подальші дії та миттєво реагувати на будь-які негативні вияви в його поведінці. Для розвитку емпатійних здібностей у майбутніх офіцерів їх залучали до участі в професійно-психологічних іграх, вирішенні професійних ситуацій та інших активних формах педагогічної взаємодії.

Для з'ясування того, як зазначені умови впливають на стан вироблення у курсантів організаторських умінь, було проведено відповідний експеримент. Під час вибору критеріїв, за якими планувалося визначати ефективність експериментальної роботи, ми керувалися такими вимогами до них: 1) об'єктивність (повинні об'єктивно представляти наявний стан речей); 2) ефективність (повно відображати основні фактори, які найбільшою мірою впливають на визначені параметри вимірювань); 3) надійність і висока достовірність (високий рівень надійності отриманих результатів); 4) спрямованість (зорієнтованість на управління одним чи декількома видами діяльності) [1, с. 35 – 36].

На основі сформульованої мети дослідження та вищезазначених вимог до вибору критеріїв було визначено такі з них: 1) професійно-мотиваційний; 2) когнітивний; 3) поведінковий. Так, за першим критерієм простежувалися зміни в усвідомленні курсантами важливості формування організаторських умінь як необхідного компонента їх професійної компетентності. Другий компонент давав змогу визначати рівень сформованості у курсантів знань, які є основою для процесу формування в них організаторських умінь та вияву цих умінь у майбутній професійній діяльності. За допомогою третього критерію здійснювалася діагностика змін у професійній поведінці курсантів, їх здатності до контролю та управління собою й іншими людьми, накопиченому досвіді емпатійного ставлення до своїх колег.

Ураховуючи вищезазначені критерії, нами було визначено три рівні сформованості організаторських умінь у курсантів. Так, перший із них – це низький рівень, який характеризується наявністю в майбутнього офіцера несталих мотивів щодо оволодіння організа-

торськими вміннями, розрізнених знань про суть, характеристику та шляхи оволодіння цими вміннями, не досить вираженою здатністю до самокерування та організації діяльності інших людей. Другий – це середній рівень, при наявності якого курсант епізодично демонструє мотиви, пов'язані із вдосконаленням своїх організаторських умінь, певні знання з означеної проблеми (однак ці знання не відрізняються системністю, глибиною й повнотою), а також проявляє окремі організаторські вміння у сприятливих для цього ситуаціях. Третій – це високий рівень сформованості організаторських умінь, якому відповідає наявність у майбутнього офіцера системи сталих мотивів щодо постійного розвитку цих умінь, повних, глибоких та систематизованих знань про суть, способи формування та зовнішні прояви організаторських умінь, здатності до вольового впливу на інших людей, умінь залучати їх до виконання певної діяльності та забезпечувати ефективність її результатів тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз отриманих результатів дослідження довів, що в експериментальних групах курсантів, у яких впроваджувалися вищезазначені умови, процес виховання організаторських умінь відбувався більш успішно, ніж у контрольних групах, у котрих цей процес здійснювався стихійно, за допомогою використання традиційних методів і форм виховної роботи. Тому планується продовжувати проведення вищезазначеного педагогічного експерименту.

Література

1. *Вергасов В.М.* Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В.М. Вергасов. – К.: Высш. шк., 1985. – 176 с.
2. Військове виховання: історія, теорія та методика: навч. посіб. / За ред. В.В. Ягупова. – К.: «Graphic&Design», 2002. – 560 с.
3. Военная педагогика: учеб. для вузов / Под ред. О.Ю. Ефремова. – СПб.: Питер, 2008. – 640 с.
4. *Мотозюк Л.Н.* Формування організаторських здібностей у майбутніх керівників прикордонних підрозділів (психологічний аспект): автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.09 / Л.М. Мотозюк. – Хмельницький, 2006. – 20 с.
5. *Якунина И.И.* Развитие организационных умений как условие непрерывного самообразования / И.И. Якунина // Химия в школе – 2010. – № 4. – С. 24 – 28.